

הרב ישראל רוזן

תשלום לדיין גיור

ראשי פרקים

א. "נוטל שכר לדון"	ז. החלטת גיור פה אחד ולא ברוב
ב. הרכב גיור בשלשה	ח. טבילה ללא הימצאות דיינים בחדר
ג. 'ועדת קבלה' לעם ישראל	ט. הרב אשר וייס: הגר מגייר עצמו בנוכחות ג'
ד. אין ביטול גיור ע"י ב"ד גבוה יותר	י. תשלום הכרוך בתהליך הגיור
ה. דייני גיור הקרובים זה לזה	יא. סיכום
ו. האם גר יכול להיות דיין בב"ד לגיור?	

א. "נוטל שכר לדון"

דומה כי נהוג בתפוצות ישראל שרבנים מלמדים לגיור ואח"כ משתתפים אישית כאחד מחברי הרכב בית הדין. האין בכך פגם שהם חברים בבית הדין לגייר את 'אוהבו' ותלמידו? יתר על כן, בחו"ל נהוג שהרב, או אשתו, עורכים קורס יהדות לקראת גיור בתשלום 'שכר לימוד'. מסגרת זו נחשבת כאולפן גיור והרב, מפעיל האולפן, יושב בהרכב הגיור. ובכלל, היכרות מוקדמת בין הרב המגייר למועמד הגיור הוא חזון נפרץ. כמו כן לעתים רבות אחד הדיינים מראיין אישית את מועמד הגיור ואפילו מגבש עמדה בקשר להתאמתו. בדיני ממונות לא יעלה על הדעת שדיין ישב בדינו של מקורבו או מכרו, ואסור לו לדבר עם המתדיין אלא בפני בית הדין כולו, ואם ינהג אחרת - כמו בגיור - הוא יידרש לפסול את עצמו. ובגיור?

אכן, בישראל היו כמה וכמה שנשפטו בפלילים בגין גיור, או סיוע לגיור, בתמורה כספית. מדובר בכאלו שכנראה כל 'תהליך הגיור' שלהם היה 'רצי כסף', ולא במקרים אלו עסקינן במאמר זה. המאפיין במקרים הפסולים הוא שהכסף משולם בתמורה ל...תעודת גיור, ובלעדיה 'העסקה' לא הושלמה. מאמר זה עוסק בקשרי ידידות ואף תשלום בגין הלימוד, ולא כתמורה לתעודה. כלום בכה"ג מופעל הכלל של "הנוטל שכר לדון דיניו בטלים" (כתובות קה, א).

יש לציין כי לעתים מותר לדיין לקבל 'שכר בטלה' כנפסק בשו"ע (חו"מ ט, ה):

הנוטל שכר לדון כל דיניו שדן בטלים, אלא א"כ ידוע שלא נטל בהם שכר. ואם אינו נוטל אלא שכר בטלתו מותר, והוא שיהיה ניכר לכל שאינו נוטל אלא שכר בטלתו... והוא שיקבל משניהם בשוה; אבל אם אינו ניכר, כגון שאין לו מלאכה ידועה אלא שאומר: שמא יזדמן לי שכר בקניית סחורה וסרסרות, ובשביל זה מבקש שכר - אסור.

ומעיר בעל נתיבות-המשפט (שם):

ומה שנתפשט המנהג ליתן שכר, נראה שהוא מתקנת הקהל, דהא מסייעין על קיצתן (ב"ב ח, ב). וכיון שמחוייבין ליתן מקופת הקהל שכר להדיינים יכולין

לתקן שלא ידון שום אדם בלי נתינת שכר... ומהראוי לירא שמים לפרש כך עם הקהל בשעה שנתקבל לדיין.

הוי אומר, אין זו גזירת הכתוב שדיניו בטלים אלא האיסור נובע מחשש הטיית דין, ולכן תקנה מועילה. יתר על כן, הש"ך שם (סק"ז) כתב:

ושכר פשרה כתב בב"ח (סוף סעיף י) דשרי ליטול.

ב. הרכב גיור בשלשה

הלכה פסוקה היא שלשם גיור צריכים שלשה, ופורום זה נחשב כבית דין לכמה וכמה עניינים. כך שנינו ביבמות (מו, ב):

ר' יוסי אומר: אין מטבילין [גר בשבת, לפי שאין דנים בשבת]. **ש"מ גר צריך שלשה**, וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול, וש"מ אין מטבילין גר בלילה. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **גר צריך ג', משפט כתיב ביה**.

רש"י: 'משפט אחד יהיה לכם ולגר', ואין משפט פחות מג'.

המילה 'ולגר' בפסוק מתפרשת כדינו של הגר, דהיינו לגיורו.

אכן, דעת לנבון נקל שאין בית דין לגיור ממש כבית דין לדיני ממונות, או לגירושין וכד', שעיקרו דרישה וחקירה ובירור טענות ומענות בין שני צדדים. בגיור אין 'צד שני', ואינו כמו במשפט הפלילי, למשל, בו המדינה או המשטרה היא התובעת, והיא העומדת כנגד הנתבע שדינו מובא לפני בית דין, או בית משפט.

העיר על כך הרב יצחק-אייזיק הלוי הרצוג במאמרו 'שאלה בענין גירות' (קובץ מזכרת לזכרו, עמ' 50), וז"ל:

... וכי יש כאן טענות ב"ד ופסק ב"ד? וכי אינו גר עד שיאמרו לו ב"ד ישראל אתה? **ומה ענין משפט לכאן?** וא"ת, הלא גם בעדות החודש כתוב משפט? שאני עדות החודש שצריך קבלת עדות ואמירת מקודש שהוא כעין פס"ד. וצ"ל שמשפט הכתוב בגר אינו אלא להורות שגר צריך שלשה...

וראו שם שמחלק בין רב יוחנן שלומד שגר צריך שלשה מן הפסוק: 'משפט אחד יהיה לכם ולגר', ובין רב יהודה שלומד מפסוק אחר: 'משפט צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו':

והיינו שלר' יוחנן למדנו מ'משפט' **שצריך שלשה**, אבל אינו **במובן של דין ממש**... ומכיון שנתגייר בפני ג' שוב לא איכפת לן מה היה בלבו, אם לשם שמים אם לאו, שאין זה ממש ענין של בית דין. אבל לר' יהודה שלמד מהכתוב 'ושפטם צדק בין אחיו ובין גרו' שמדובר על משפט ממש, ואם יבוא אליהו ויאמר, או שיש לנו אומדנא מוכיחה שלא כיון באמת, אינו גר. **ויש בזה נפ"מ רבתי**. וההלכה היא כרבי יוחנן...

הרב הרצוג העלה את הטענה שלהלכה (כדעת ר' יוחנן) ב"ד לגיור איננו פורום שיפוטי לברר מציאות אלא להחיל על הגר את יהדותו. ולכן גם אם התברר בדיעבד שלבו בל עמו - הגירות חלה, וזו "נפקא מינה רבתי", כלשונו.

ג. 'ועדת קבלה' לעם ישראל

מתחילת עיסוקי בגיור בשנת תשנ"ו (ועד כתיבת שורות אלו בתשע"ה) סברתי כי לבית דין לגיור יש מעמד של מעין 'ועדת קבלה' לעם ישראל. אמנם לא בשרירות אלא לפי קריטריונים של מחויבות לתורה ולעם, אבל לא מדובר במעמד של דרישה וחקירה

שיפוטי ובירור עם מי הצדק. עיקרו של גיור הוא 'צופה פני עתיד' בקשר לקבלת המצוות, וכן דברים שבלב בענייני אמונה, ולכן איננו יכול להיות שיפוטי-עובדתי אלא יותר חגיגי וטקסי, כעין רב המסדר קידושין. אמנם, כידוע, לרב אין תפקיד הלכתי בסידור חו"ק, ואילו בגיור ג' דיינים הם הכרח הלכתי ובלעדיהם אין הגיור תקף כלל.

בסגנון דומה מצאתי שכתב הרב שאול ישראלי (חוות-בנימין סי' סז אות י) בדיונו בקשר לגר קטן שמתבילין אותו ע"ד בי"ד, ללא הסכמתו וללא קבלת מצוות כלל:

יסוד עיקרי הגירות, כתנאי ראשון, שכלל ישראל מסכימים לקבל אותו לקהלם. וזה מתבטא בזה **שבית הדין, שהוא בא כוחו של עם ישראל, מחליטים לקבלו**, שמודיעים לו מקצת המצוות, והוא מקבלם בפניהם... מה שצריך שקבלת המצוות מצדו תיעשה בפני הבי"ד הוא גילוי דעת שמסכימים לקבלו כגר.

ד. אין ביטול גיור ע"י בי"ד גבוה יותר

בתחומין כרך ל"א, פרסם הרב אברהם שרמן מאמר תחת הכותרת "בדיקה חוזרת של גיור בבי"ד אחר". עמדתו היא שבי"ד חשוב יכול לבטל גיור שנערך בערכאה נמוכה יותר. חלקתי עליו ובנספח למאמרו (שם עמ' 236) טענתי את הדברים הבאים, תחת הכותרת "האם בי"ד לגיור נחשב בי"ד לכל דבר?"

נראין הדברים שאין כאן בית-דין במושגים השיפוטיים:

א. **אין לפנינו שני צדדים** של תובע ונתבע, ואין בדרך כלל חקירת עדים שתי וערב לבירור עובדות אשר לפיהן בית הדין יקבע מה אירע, או מי צודק, כשאר דיני תורה.

ב. גם אם נאמר שביקבלת המצוות יש מרכיב כלשהו של בירור עובדתי המצריך דרישה וחקירה, כגון מה אורחות חייו של המועמד לגיור, ובית הדין יכול לטעות בכך, מה נאמר ביחס **למילה ולטבילה** שחייבים בי"ד של שלשה? מה שייך בהן בירור עובדות או טעויות שיפוטיות (מעבר לכל מוהל או בלנית שיכולים לטעות בהלכות מילה וטבילה, ואין הם זקוקים לבית דין)? ולכאורה בחדא מחתא מחתינהו - קבלת מצוות, מילה וטבילה בשלשה.

ג. שימוש הלשון בש"ס ופוסקים הוא "גר צריך שלשה", ולא 'גר צריך בית דין'.

ד. במשנת הפתיחה לסנהדרין, המפרטת את כל משימות בית הדין, לא נזכר הגיור (אבל נזכרים מיאונין וחליצה, שבהם יש מרכיב של בירור עובדתי).

ה. אם כנים אנו בהגדרה זו של בית דין לגיור, יש מקום לומר שכלל לא שייך לדון בבי"ד אחר, שהרי בי"ד קמא 'קיימו' ו'הסכימו' ויצרו מצב עובדתי-הלכתי, 'חלות' בשפה הלמדנית. לפי"ז אין שייכות לדקדק אחריהם בבי"ד בתרא.

ולהלן שם הסתמכתי גם על דברי הר"ש ישראלי שצוטטו לעיל.

ה. דייני גיור הקרובים זה לזה

בבית דין 'רגיל' אסור שהדיינים יהיו קרובים זה לזה. כך נפסק בשו"ע (חו"מ ז, ט):

והדיינים לא יהיו קרובים זה לזה ולא לעדים.

המקור מדברי הירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ט ומובא ברי"ף):

אמרה תורה: הרוג על פי עדים, הרוג על פי דיינים; מה עדים אין קרובים זה לזה, אף דיינים אין קרובים זה לזה.

כשם שבעדים קי"ל ש"נמצא אחד מהם קרוב או פסול" בטלה העדות כולה, ולא אמרין שתתקיים בשאר העדים, כך גם בדיינים "אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול כולם פסולים" (הגהות-רעק"א שם בשם כנה"ג על הטור).

והנה, לענ"ד לטעמנו שבי"ד לגיור איננו מוסד שיפוטי אלא 'מחיל' מעמד, י"ל שבית דין לגיור שניא. ולפי"ז גם אם ימצאו ששני דיינים קרובים זה לזה שמא יש מקום לומר שהגיור לא יפסל. וצ"ב.

וראו גם במאמרנו בתחומין כ"ו (עמ' 219) בענין "טבילת גיור בפני קרובי משפחה", בעקבות מעשה שבא לידינו בכגון דא, כמתואר שם.

ו. האם גר יכול להיות דיין בבי"ד לגיור?

השלכה נוספת לשיטתנו יכולה להיות גם בקשר לשאלה שהועלתה האם גר יכול להימנות בהרכב דייני גיור.

בשו"ת מראה-הבזק (היו"ל ע"י 'ארץ חמדה'; ח"ג סי' פב דנו בכך:

האם גר יכול להצטרף לבי"ד של ג' לקבל גרים אחרים, ומה הדין בדיעבד? תשובה: נראה שגר לא יכול לשבת בבית-דין לגיור גרים, ואף-על-פי שיש לפקפק על פסק זה, כך צריכים לנהוג. ולענין דיעבד יש להקל.

ושם את תלו כל הדיון סביב השאלה האם גיור נחשב כדיני נפשות, וגר פסול, או כדיני ממונות, שגר כשר בדיעבד.

ולענ"ד י"ל שבי"ד לגיור אינו לא כדיני ממונות ולא כדיני נפשות, אלא כ'ועדת קבלה', וכנ"ל. ושמא י"ל שלפי הגדרתנו גר כשר להיות חבר בוועדה כזו.

ז. החלטת גיור פה אחד ולא ברוב

נקודה הלכתית מעשית חשובה יכולה לנבוע מהדיון שלפנינו, האם מדובר בבית דין שיפוטי או ב'ועדת קבלה' - האם צריכים כל חברי ההרכב להסכים פה אחד? ופשיטא שאם אחד הדיינים מתנגד בשופי ובקול, לא תועיל קבלת המצוות של המתגייר בפניו, כאחד מן השלשה, וכמאן דליתא דמי. אך לעתים (מתוך הנסיון) אחד הדיינים איננו שלם עם ההחלטה לקבל את המועמד, והוא מסתייג או 'יושב מן הצד' ולא מביע הסכמה להדיא. האם זו תיחשב "קבלת מצוות בפני שלשה?"

ואכן, בכל פורום שיפוטי אזלינן בתר רובא, ויש רק מקום לדון בלמדנות האם המיעוט מתבטל לדעת הרוב וכאילו מצטרף אליו, או שדי ברוב ההרכב לפסיקת הדין. אך בכל מקרה לא זקוקים ליפה אחד. אכן, בענין גיור יש מקום לומר שדוקא המעמד הלא-שיפוטי, כפי שהצענו, מחייב ש'ועדת הקבלה' תסכים פה-אחד ולא ברוב דעות. אכן, אין צורך שכולם יחליטו באותה רמת הסכמה ו"יתנבאו בסגנון אחד". מתוך הנסיון לא פעם גם דיין שלא כ"כ 'מאושר' מהגיור, מבטל דעתו ומצטרף. די בכך שהוא נוכח במעמד קבלת המצוות וה"ז נחשב 'גיור בפני שלשה'. מאידך אם הוא צווח ואומר: "אני מתנגד! אני מתנגד!" שאין זה נחשב "בפני שלשה", ולא די ברוב הדיינים למעמד קבלת המצוות.

וכעין ראייה או דוגמא לדבר; הנה מצינו בענין נוסף דבעינן שלשה, כבית דין, והיא שנויה במשנה הראשונה בסנהדרין המפרטת את כל נושאי השיפוט ובכמה. ושם נזכר: "סמיכת זקנים". ולשון הרמב"ם (סנהדרין ד, ג):

אין סומכין סמיכה שהיא מינוי הזקנים לדיינות אלא בשלשה, והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים כמו שביארנו.

ופשיטא שלא יעלה על הדעת לומר שדי ברוב סומכים, שנים מתוך שלשה. ומדוע לא די ברוב, משום שאין כאן הבעת עמדה ופסיקה אלא מעמד המחייב שלשה. וא"כ, י"ל דהוא הדין לגיור. [ואגב, לענ"ד בסמיכת זקנים שמא יכולים להיות גם שנים הקרובים זה לזה, כשם שהנסמך הוא בד"כ אוהבו ותלמידו של הסומך ולא פסלינן מצד זה. וראו לעיל לענין גיור בקרובים זה לזה].

ואכן ביכללי הדיון לבתי הדין המיוחדים לגיור (שפורסמו ב'רשומות' בשנת תשס"ו/2006) נאמר (סעיף יד/1):

ההחלטה לגייר את המבקש, ובכלל זאת מעמד קבלת מצוות, תינתן רק בהסכמה פה אחד של שלושת דייני הגיור היושבים בדיון.

ח. טבילה ללא הימצאות דיינים בחדר

לאחרונה התעורר פולמוס בקשר לאי צניעות הימצאות דיינים בטבילת נשים.¹ וזאת למודעי, כי הגיורת טובלת בנוכחות בלנית בלבד, ולאחר מכן מתעטפת בחלוק עבה ורחב ונכנסת למים עד צווארה, ואז נכנסים הדיינים לדקות ספרות, לקבלת מצוות "עודה במים" ולקיים "טבילה בפני שלשה". בהקשר זה יש שטענו כי אפשר להעמיד את הדיינים מאחורי הדלת, מבחוץ, ורק הבלנית תהיה בפנים. הדיינים ידברו עם הגיורת מעבר לכותל, והבלנית תעיד על טבילתה המלאה.

והנה, יש לשייך גם שאלה זו לדיונו בדבר מעמד בית הדין ומקומו מנקודת המבט ההגדרתית. אם נגדיר שהצורך בהם בטבילה היא להעיד ולוודא, יש מקום אולי לטעון כי גם באפשרות המוצעת, מחוץ לחדר, הם 'יודעים'. אבל אם ההגדרה היא 'טבילה בפני' - הם צריכים להיות באותו מקום.

כך משמע מתשובת הרב פיינשטיין באגרות-משה (יו"ד ח"ב כז) בדונו על אפשרות הימצאות הדיינים בחדר סמוך:

בגירות שדין הבי"ד נאמר על עצם הגירות בקרא דמשפט 'ולגר' שהוא על עשייתו לגר, לכן הוא על הדברים שעושין הגירות שיהיה בפניהם שהוא קבלת המצות והמילה והטבילה, ואם לא ראו אין זה בפניהם...

עכ"פ לדינא הוא כלא היו בי"ד בשעת הטבילה שהוא ספיקא דדינא, וצריכה לחזור ולטבול בפני שלשה שיראו ממש הטבילה לעשותה גיורת ודאית.

והנה להגדרתו זו יש גם צד לקולא; בתשובה אחרת של הרב פיינשטיין, כאשר שלשת הדיינים היו במקום אבל בשל הדוחק רק הראשון ראה את מלוא הטבילה והשנים האחרים 'לא בדיוק'. וכך השיב (יו"ד ח"ג קיב):

1. ראו מאמרה של מיכל טיקוצ'ינסקי, "והאשה מטבלת את האשה", אקדמות כא, אלול תשס"ח. וראו מאידך גיסא, מאמרו של הרב שלמה דיכובסקי בכרך זה "טבילת גיורת בפני בית דין".

בדבר הגירות שהיתה בפני שלשה דיינים כשרים שנכנסו להמקוה כשהיתה עומדת עד צוארה במים, ומחמת שהיה המקום צר ולא יכלו לעמוד בשורה אחת באופן שיראו כולם היטב הרכנת ראשה במים אלא עמדו זה אחורי זה, ראה רק הראשון דעמד אצל המקוה ושנים האחרים לא יכלו לראות אבל שמעו קול הטבילה בהכנסת ראשה בהמים...

ולכן אף אם נימא ששייך להצריך ב"ד גם על עשיית המעשה ולא על ההוראה, כדאשכחן בסמיכה על פר העלם שהוא רק מעשה בעלמא והוא מדין ב"ד דלכן שייך לומר אין ב"ד שקול גם בסמיכה שליכא שום נידון עיי"ש בסנהדרין דף י"ג ע"ב, משום דכיון דצריך ב"ד הוא דוקא כשלא יהיה שקול, שא"כ אפשר לומר כן גם בגירות דצריך ב"ד להיות במעשה הגירות לא בשביל השייכות להוראה, מ"מ אין טעם להצריך בהו ראייה דוקא יותר ממה שהצריכה תורה בהגדת עדות... אבל בידיעה ברורה מאומדנא מעצם העובדא לא מצד צירוף חזקות כו"ע יודו דנחשבו כעומדים שם וכראו בעיניהם ממש, לכן אין בזה שום חשש והיא גיורת כשרה.

לענ"ד ההבנה בדבריו היא שמכיון שאין כאן ענין של הוראה לאחר בירור ודרישה וחקירה, אלא דרושה הימצאותם - לכן אם הם נמצאים בתוך החדר די באחד שרואה, והאחרים שטבלה 'בפניהם' - 'יודעים'. ועדין יש מקום לעיין בדבריו ובהגדרתו.²

ט. הרב אשר וייס: הגר מגייר עצמו בנוכחות ג'

הרב אשר וייס כתב בכמה מקומות ששיטתו היא שהגר הוא שמכניס את עצמו לכלל ישראל ולא בית הדין. כך כתב, למשל, במנחת-אשר (פרשת נשא תשס"ח):

נסתפקתי בכח הבי"ד בגירות, האם ביי"ד עושים את הגירות, והם הם המכניסים את הגר תחת כנפי השכינה ומחילים עליו דין ישראל, או שמא הגר עצמו הוא המכניס עצמו לכלל ישראל, אלא שגזרה תורה שהכנסה זו צריכה ביי"ד...

נראה שאין הבי"ד מחילים... אלא הגר עצמו עושה כן עיי' הבי"ד.

ושם דן בכמה השלכות מעשיות להגדרה זו שהגר הוא בעל המעשה ולא הרכב בית הדין:

א. מי עובר על איסור טבילה בשבת מצד תיקון גברא, הגר הטובל או בית הדין?
ב. לאור הגדרה זו מובנת האפשרות לגייר עבד בע"כ, וגם בישראל בהוה-אמינא ביבמות (מח, א).

ג. גם הדין ביבמות (מו, א) שעבד אשר טבל לפני ג' לשם גירות יצא לחירות, למרות שלא התכוונו, מתפרש יותר טוב כאשר הוא בעל המעשה ולא בית הדין.

דברי הר"א וייס עולים בקנה אחד עם הגדרתנו שאין בית הדין לגיור 'שיפוטי' אלא מעין 'ועדת קבלה'.

2. אפשר היה לפרש את דבריו שדי אם שלשת הדיינים היו במקום גם אם שלשתם לא ראו. ושם די גם בחדר סמוך כשהדלת פתוחה שייחשב שהם באותו מקום. אך מן התשובה הקודמת שצוטטה משמע שדעת הרמ"פ שצריכים להיות באותו חדר.

י. תשלום הכרוך בתהליך הגיור

ממוצא דברינו יש לנו לדון במה שפתחנו האם קבלת תשלום סביב תהליך הגיור, או היכרות מוקדמת וידידותית בין הרב המגייר למועמד הגיור - האם אלו פוסלים אותו מלכהן בהרכב המגייר?

לפי דרכנו י"ל שאין כאן פסול כאשר מדובר בידידות או בתשלום סביר ומקובל עבור קורס לימודים לקראת גיור וכל כיו"ב, משום שאין זה הליך שיפוטי שלגביו נדרש שהנוטל שכר לדון דיניו בטלים.

אולם מצאתי שעמד בזה הר"מ שטרנבוך ולא נחית להגדרתנו וס"ל לחומרא, דשכר דיין גיור כמוהו כשכר כל דיין רגיל (תשובות-והנהגות כרך א, תריב):

ונראה עוד להזהיר **שדיין הנוטל שכר לגירות כמו שמצוי היום ראוי לחוש שלא חל הגירות, וכדין הנוטל שכר לדון שדיניו בטלים**. וכיון שצריך בגירות מדינא בית דין לעיכובא (דלא כגירושין) דינו כבחליצה שצריך ב"ד מדינא, שאם נטלו שכר לכך החליצה פסולה. ואף לשכר בטלה קפדין שלא ליקח, ע"ש היטב ברמ"א אה"ע סי' קסט ס"ב. והוא הדין לגירות שצריך מדינא בית דין.

לענ"ד אין דבריו מוכרחים כלל ועיקר, מכח דין זה של 'נוטל שכר לדון', לאור דברנו שאין כאן בית דין שיפוטי. אגב, גם לדבריו האיסור הוא על דיין בבית הדין שמקבל מצוות בפניו, ולא על שכר לימוד, או הכנה והדרכה ושיעורים ביהדות וכד'.

אכן החכם עיניו בראשו, ואם מדובר בתשלום אשר הגיור נקנה בו, יש מקום לבטל גיור שכזה. למיחש מיבעי, ולכן הנהגנו ביסדנו את מינהל הגיור ברבנות הראשית בתשנ"ו (ראו תיאור וסקירה על הקמת המערכת במבוא לספרי 'ואוהב גר', בהוצאת מכון צומת) שאין כל קשר כספי בין המתגיירים לבתי הדין. קיימת אגרה מינימלית למטרות מינהליות והדיינים נוטלים שכרם מקופת המדינה. מאידך, לעתים הדיין מכיראת המתגייר מראש, במסגרת אירוח אישי או קבוצתי וכל כיו"ב, או אפילו בקשרי ידידות כלשהן או היכרות מוקדמת להכרתו כראוי לגיור וכד', בכל אלו לא פסלין כמו בב"ד לממונות בכגון דא. כל זה מסתדר היטב על פי הגדרתנו שבית דין לגיור אינו 'שיפוטי' לחקירת עובדות אלא פורום לפתיחת הדלת להתקבל לעם ישראל ולתורתו.

יא. סיכום

במאמר הוצגה 'תיזה' לפיה יש לראות את בית הדין לגיור לא כמו ב"ד לממונות או ב"ד הדן בסכסוך גירושין וכד'. שם עיקר תפקיד הדיינים היא הכרעה עובדתית והטלת ענישה או התחייבות וכד'. בגיור שלשת הדיינים הם 'מסמיכים' את הגר להתקבל לעם ישראל, מעין 'ועדת קבלה'. הצורך בשלשה כבית דין אמנם נלמד מפסוק ('משפט אחד יהיה לכם ולגר') אך זה אמור לעניני פרוצדורה כמו דיון דוקא ביום ולא בלילה וכד', אך מהות התפקיד שונה מבית דין רגיל. תפיסה זו גם מקרבת יותר את ההבנה לגיור ללא הסכמה, בקטינים ובעבד, אך אין זה עניינו של המאמר הנוכחי.

מעבר להיבט הרעיוני והחינוכי יש לתפיסה זו כמה וכמה נפק"מ מעשיות;

1. אין יכולת לבי"ד אחר, ואפי' עליון מבי-דינא קמא, לבטל את חלות הגיור שקבע ההרכב הראשון. יש מקום לדון האם ההרכב שגייר יכול לשנות ולבטל את ההחלטה (מעבר למקרים של הונאת בית הדין).³
2. יתכן שאין פסול, לפחות לא בדיעבד, אם דייני ההרכב קרובים זה לזה.
3. אין פסול אם דייני ההרכב מכירים מקודם את המתגייר/ת ואפילו מחבבים אותו/ה והם שעסקו בקירובם ליהדות.
4. אין פסול אם המתגיירים שילמו בגין תהליך הלמידה לקראת הגיור, והמורה/הרב שלימד הוא חלק מן ההרכב המגייר.
5. גם גר יוכל להיות דיין גיור, וגיורו לא יפסל לפחות בדיעבד.
6. ההחלטה לקבל לגיור, ומעמד קבלת המצוות בפני בית הדין, צריכים להיות פה-אחד ולא ברוב דעות. אכן, אם הדיין שלא תמך בגיור אך מקבל בדיעבד דעת חבריו ונוכח במקום - קבלת המצוות נחשבת "בפני שלשה".
7. שלושת הדיינים צריכים לנכוח בטבילת הגיור גם בגיורת (הלבושה בחלוק מתאים ונמצאת בתוך המים), ולא שיימצאו בחדר אחר מעבר לדלת. לא די בכך שידעו שאכן טבלה, כפי שלעתים מתקבלת ידיעת עדות, גם על פי נסיבות.
8. למרות האמור במאמר ראוי לגדור ולגזור שדייני גיור לא יקבלו תשלום ישיר מן המתגיירים, אלא רק בדרך של שכר עבודה כמקובל מטעם הרשות המתאימה או הקהילה, ואגרה קבועה ללא קשר למספר הישיבות שנדרשו.

3. [הערת עורך (ז.ו.)]: אם ההגדרה היא שיש כאן 'חלות' של מעשה גיור בשלשה, יש בהחלט מקום לומר שגם אותו הרכב לא יכול לבטל את הגיור משיקולים שנודעו רק לאחר הטבילה.]